

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
- NA PO GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svakog četvrtka

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
VORNI UREDNIK: VLAD. KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU ili POGODBI

God. I.

ŠIBENIK, I. listopada 1908. god.

Broj 23.

Hrvatskim obrtnicima i trgovcima na dušu.

Uvod.

Trgovačko-obrtničke komore su ustanove, koje su pozvane, da štite naše trgovačke i obrtničke probitke. Za ovaj njihov rad naši obrtnici i trgovci plaćaju gospodi na upravi 2 po sto poreza. Ovim načinom skupi se dosta novca, ali taj novac, što ga naši trgovci i obrtnici davaju, nije uložena više puta u dobru i korisnu stvar za trgovce i obrtnike, već, na žalost, naperen je protiv njihovim probitcima, kao što je to slučaj kod

trgovačko-obrtničke komore u Zadru.

Trgovačko-obrtnička komora u Zadru obuhvaća sve trgovce i sve naše obrtnike, koji plaćaju porez, a plaćaju ga svi bez razlike, koji se tim obrtima bave od Lopara (u kotaru zadarskom) do sibenske Rogoznice, a za tim uprav potegnut pravac prama Vrlici.

Kad smo ovo rekli, sigurni smo, da će svaki, pa i najprostiji naš pučanin nama reći: Hvala Bogu, ako nismo u saboru zastupani u ovom kotaru kao veleoporeznici, bit ćemo barem kao trgovci i obrtnici. — Nu nije tako.

U zadnjem broju pozvali smo veleoporeznike, da u ovom izborništvu ustanu i da „Talijanima“ otmu ovaj kotar, jer to mogu. Naglasili smo, da kad je borba za materinsku rječ, da tu prestaju osobnosti, a tako i strančarske zadjevice. Danas one naše vodje, koji hoće da se još kolju radi vlastitih požuda, opominjemo rječima pametne glave, koja veli: „Bez borbe, a i samozataje nema života“. Ove rieči morali bi dobro zapamtiti svi naši narodni vodje i prama ovome udesiti svoj rad za narodno dobro, a osobito u izborništvima zadarskog okružja, gdje se traži, da gradimo pravu i jedinstvenu narodnu sreću. Na sudbinu se ne smijemo tužiti, ona nam je u prilog. Pa kad nam u prilog i ne bi bila, sjetimo se rieči rodoljuba, koji veli: „U koga ima dosta snage, da se uhvati u koštac sa sudbinom svojom, taj je kao kralj medju običnim ljudima“.

Sudbina nam je narod, a narod je s nama.

Trgovci i obrtnici zadarskog okružja! Pogledajte oko sebe, dignite se na

visinu tvrđave sv. Mihovila prama Zadru povrh ubavog Preka, poletite na vrhunce Lopara, Raba, Paga, a odatle sletite na podnožje „velebitske vile“ ubavi Podprak. Uzpenjite se još malo više i sjednite trudni i umorni na sniegom pokritu glavu Sv. Brda. Razširite vaše ruke pram iztoka sunca — i što vidite? S desne strane vaše oko dosiže niz obronke Velebita u našu Liku, kamo vas duša steže, i ako u srcu vašem buktu osveta za sve ono, što divlji Magjar tamo radi. S lijeve strane pod tobom ostaje divan pogled. Ubavo naše more, sa brojnim ladjama, što po njemu plove, začarava ti oko, a ravni kotari sa kršnom Bukovicom napunjuju ti dušu milom uspomenom na hrvatsku prošlost. Dok ti se oko nasladjuje divnim pogledom, dotle i ono časovito uživanje smučuje ti dušu nad pomišlju, da one naše brodare, što sinjim morem plove, one naše zanatlije, trgovce i obrtnike u našem saboru zastupa „Talijan“ i da je „Talijan“ ostavljena njihova sudbina na milost i nemilost.

Tko je ovom kriv?

Je li možda naš ribar, naš zanatlija, trgovac i obrtnik?

Ne, nije nit najmanje. Mnogi od njih niti neznaju, što je trgovačko-obrtnička komora, a još manje, da ona u saboru ima svoje zastupnike. Na nama je Hrvatima bez razlike stranaka, da narod na to uputimo, da narodu živo usadimo u srce njegove dužnosti, naprama majci Hrvatskoj.

Do malo vremena ima slediti izbor jedanastorice članova, koje obrtnici, zanatlije i trgovci biraju kao svoje zastupatelje u trgov.-obrtničku komoru u Zadru. Ova jedanastorica do sada bili su sami „Talijani“ kano vam: Artale, Perlini, Persicali, Degiovani, Godnik, Mazzoni, Canuzi. Ovu sramotu naši obrtnici, zanatlije i trgovci itd. treba da uklone, a ukloniti će je onda, kad se složimo, kad ribar, kovač, postolar, drvodjelac, krčmar, trgovac, dućandžija itd. dodju na dogovor i odaberu izmedju sebe svoje zastupnike, ali ne izrode i talijnsake poturice, kako do sada, već prave i značajne Hrvate, pametne i razumne ljude, koji će osim znanja imati i srce da našem obrtniku i trgovcu pomognu i tako podignu iz mrtvila trgovačko-obrtničku komoru u jezičnom pogledu uz bok njezinih družica u pokrajini.

Na rad dakle obrtnici, zanatlije i trgovci! U svakom mjestu koliko vas je god, koji govorite hrvatski, skupite se u jedno kolo, da vas sveukupne bude lakše prebrojiti, kad kucne čas, da vas se pozove da ustanete na obranu svog obraza i materinske rieči i da stresete okove robovanja.

Opašite se čvrstom verigom bratstva i kô jedan čovjek stupite na biralište. Nijedan da ne izostane, jer tko ne će brata za brata, taj će tudjina za gospodara. Pod ovim načelom stupimo junački na junačko poprište protiv zajedničkom neprijatelju, proti „Talijanu“, radi časti i obraza svoga, a na diku rodu i domovini dragoj. Naš Sundečić pjeva:

Bori li se?... najsvetiju
Ljudsku dužnost stvori,
I što više odol'jeva,
Kad ga udes davi:
Tijem više iznosi se
Kao čovjek pravi.

Socijalni demokrati kao bratitelji slobode i bratstva.*)

Socijalni demokrati trube na sve četiri strane svieta, da oni poštuju slobodu svakog čovjeka i da oni hoće da svi ljudi medjusobno se gledaju kao braća. S takvim trubljenjem prevarili su mnoge, ali tko ih pozna, ne će ga lako prevariti. Ne mogu! Jer ljudi se ne sude po riečima, nego po djelima. Pa baš, jer se ljudi ljudi sude po djelima, kazat ti ćemo i dokazati, kako ti, hrvatski radniče, ne možeš vjerovati u njihovu slobodu i bratstvo.

Evo čuj samo nekoliko njihovih djela, te ćeš viditi njihovo divljaštvo i bezobraznost, što dokazuje, da socijalni demokrati nisu za slobodu i bratstvo.

1). U broju 60. „Slobodne Rieči“ od g. 1907. pozivlju drvodjelce na drvodjelski sastanak, pa vele: „Upozoruju se članovi drvodjelskesveze na zaključak zadnjeg dogovora, po kojem će se onog radnika, koji neopravdano izostane s dogovora, izključiti na jedan dan posla“. Zar se ovako prikupljaju članovi? Možda ovako se je slobodan?

2). U Zagrebu na kršč. socijalnoj skupštini htjeli su socijalni demokrati silom provaliti u dvoranu, da pometu taj sastanak. Tom prigodom razbili su glavu krščanskim socijalima Tršenu i Kovačiću. A oni još kažu, da su za slobodu! Pak za što onda ne puštaju u miru krščanske socijale, nego štapima i kamenjem na njih navaljuju?

*) Socijalni demokrati su isto kao i naši socijaliste, velika braća naših demokratskih advokata.

3). U Splitu rade isto te isto i gore. Priete, psuju, grdu, tuku, sjeku vinograde, rušu kuće i podmiću baš ovih dana vatru u gluho doba noći.

4). U Osijeku postoji neki socijal-demokratski obranički sud, i čuj kako pravo sudi: prije dvie godine osudio 5 radnika. Josip Saidl bio je osuđen da dva dana šeće radi toga, jer je radio pō sata dulje. Potezao je kamen na konopu, pa je baš bio na polovici, te nije mogao dalje, pusti visiti kamen do sutra. Briga socijal-demokratima za to. Oni ga osudiše. Zidar Ebstein bio je izključen iz posla za punih 14 dana i to što je radio, dok je bio štrajk, a nije znao da je proglašen. On je radio po privatnim kućama. Petar Piutrić, jer se nije držao odredjenih satova za radnju bio je oglobljen su 30 kruna. Tako isto i Ivan Razer su 10 kruna globe. Haller zidar počinio isto zlo djelo pa njega braća oglobiše su 60 kruna, jer su znali da ima nešto prištednje. Ala Bogu moj, liepe braće! Zamelo im se kolino!

5). Jedan mladi drvodjelac iz Splita kazivao nam je: da je u 8 dana promienio 3 gospodara. A znaš zašto? Nije bio socijal-demokrat, a njegovi drugovi navalili na gospodara ili da i ovi novi stupi u njihovo društvo ili da ga otpusti, inače će oni otići i eto ti razloga, moj brate, da je ovaj kukavac stradao i napokon upao u njihovu mrežu.

Evo vidi, kako poštuju slobodu socijalisti i kako se drže bratstva! Tko nije s njima, jao ti ga se njemu, oni ga muče, progone i zlostavljaju — i još govore, da rade za slobodu i bratstvo. Hrvatski radniče, zahvali im na svakoj slobodi i bratstvu!

Niemci gori od Afrikanaca.

Dogadjaj u Ptuju.

U malome gradiću Ptuju, koji se nalazi malo ne na mejašu između vojvodine Kranjske i Štajerske, naša braća Slovenci na 12. ovoga mjeseca držali su skupštinu društva sv. Ćirila i Metoda. Niemcima, koji preziru sve Slavene bez razlike, jer vole više dobra vragu, nego Slavenu, napali su iz busije našu braću i više su ih ranili, a njesu poštedili ni narodne zastupnike Dr. Ploja i Robleka. Ovo se je sve dogodilo u prisustvu žandara.

Odjek u Ljubljani, pokolj Slovenaca.

Što se je dogodilo u Ptuju, nabrzo doznalo se je u Ljubljani, čisto slovenskom gradu i u srcu južne Slavije. Ljubljana hotila je da progovori i osudi divljački postupak Niemaca u Ptuju.

Na 18. ovoga mjeseca bio je u Ljubljani priredjen zbor, da prosvjeduje proti divljim Tentonima (Niemcima) i na tom zboru bilo je zaključeno, da nijedan Slovenac ne smije ništa kupovati kod Niemca.

Kad je skupština svršila, tu sakupljeni pošli su preko grada pjevajuć rodoljubne pjesme. Izašla nato vojska i nesretni izrod, poručnik Majer zapovjedi, da vojska puca u goloruki narod. Ovaj tigar, prije neg se napio slovenske krvi viče: „Kranjske pse treba poubijati!“

Žrtve padaju! Prvi izdiše 15. godišnji učenik Ivan Adamić i dok mu svećenik daje zadnje pomazanje moli ga, da ništa ne kaže

njegovoj majci, jer da bi i ona umrla. Zadnja mu je rieč bila: „Ja ću sad umrieti!“ Drugi je umro Rudolf Lauder, bile su mu 24 godine, a za njim odmah izdahnuli su Mihovil Golovšek i mladić Albin Tomšić.

Smrtno su još ranjeni: Bratučed Ivana Adamića, Antun Adamić, Josip Simončić, Pavao Štrukalj, Božidar Koritnik, Martin Krukelj i Ana Fraveran.

Svi ubijeni iz puške bahatog Niemca i svi ranjeni dobili su ranu u ledja.

Ovo nije nit najmanje častno za vojno zapovjedništvo, a osuda je po hijenu Majera, koji je morao da bježi pred razjarenom slovenskom dušom.

Njegovi drugovi, koji ga uzeše u zaštitu, nisu ništa bolji od njega, zvjer se sa zvjeri razumi i zaštićuje, jer ćud i življenje im je jednako, dapače zajedničko.

Sprovod nevinih žrtava.

Na 24. ovoga mjeseca mrtvim mučenicima bio je sprovod. Istom je sudjelovalo 500 sokolaša u odori, svi narodni zastupnici i sva slovenska društva, a još k tome 30.000 ljudi. Nošeno je 25 barjaka raznih društava i 60 vienaca. Prije neg su mučenike njemačkog tiranina i boje Majera položili u grob izrekli su nad palim žrtvama vatrene govore načelnik Hribar, Dr. Tavčar i Kristan.

Žrtve su pale, a što sada?

Slovenska krv je protekla ulicama pitome Ljubljane, a istu su otvorile njemačke bajunete i tanete. Vojska, koja ima zadaću sasma drugu, puca u našu braću Slovence i tim počinja zlodjelo, ničim opravdano.

Po Albaniji i Macedoniji kolju se Turci i kršćani, ali tamo se ne šalje austrijska vojska da mir uzpostavi. Ne, ona je određena za drugu svrhu, a to je, da puca u nevine grudi nas Slavena, kako će lakše izpuniti tastamenat Bizmarka, koji je govorio, da Slaven nije nego pas, koga treba utući.

Naše želje i sućuti.

Hoće li dogodjaji u bratskoj Ljubljani opametiti jednom za vazda nas Slavene u austro-ugarskoj monarhiji? Hoće li Poljaci, koji su nam braća po krvi, prekinuti sveze sa Niemcima? Hoće li česki demokrati i dalje glasovati, da se Niemcima dade sve, što traže? To će budućnost suditi.

Svakako, naša je živa želja, da se svi Slaveni u austro-ugarskoj monarhiji ugledaju u Niemce, te kao što oni vojuju svi pod barjakom, na kom je napisano: „Jedan za svih, a svi za jednoga“, da ih i oni sliede, a primjer nek im pokažu slavenski zastupnici na carevinskom vieću u Beču. Bez ovoga Slaveni će uvijek biti robovi, pa zvali se oni Hrvati, Srbi, Slovenci, Česi, Rusini i Poljaci.

Sa ovih naših sinjih žala palim žrtvama kličemo: Slava! Gradu Ljubljani i bratskom slovenskom narodu izrazujemo naše najiskrenije i najusrdnije sažaljenje. Slava poginulim žrtvama njemačkog zuluma! Čast i sućut Ljubljani, srcu braće Slovenaca!

Hrvati i Hrvatice!
pomozite hrvatsku Istru.

Naši dopisi.

Kako je Smodlaka ponizio splitskog težaka.

Split.

Iza tolike borbe, nemira i trvenja, napokon i ovdje nastao neki mir, ali uz poniženje maloga puka. Vodjen i nagovoren od velikog proroka Smodlake, mislio jedan splitski težak, da će u toj borbi pobjediti gospodare i dobiti ili milom ili silom jednu pravu na svu gospodarščinu. No tako sila Boga ne moli, pred zakonom uvidješe na koncu i sami težaci, da je to nemoguće, te se tako počeli nagadjati s gospodarima. Jedan dio gospodara, i to baš svećenstvo, koje Smodlaka uvijek grdi i psuje u „Pučkoj“ i „gospodskoj Slobodi“, popustilo težacima po 2 krune na svaki stolitar masta što dovedu, kao nagrada za ovu godinu, dok se težaci odrekoše ukinuća polovine i zle pete, kako im svećenstvo u početku uz nagradu od jedne krune po stolitru nudjalo. Ostali gospodari ne daju ni toliko, te uvidjamo kako težaci pokunjeni i poniženi vraćaju se svojim gospodarima. Pitamo sada proroka Smodlaku i njegovu čestitu družinu: zašto niste na vrieme upozorili mali puk, da postoji zakon u prilog gospodarima, te ga odvrtili od bune i poniženja? Još je za bilježiti, da se na javnoj skupštini demokrata klicalo „živio“ socialistima. Tražili se pa i našli. Žalimo splitskog težaka što se je za 2 krune ponizio i od Boga odmetnuo, dok je mogao toliko i još više postići, da nije nasio varalicam. Ne dao Bog, da taj mali puk opijen i uspavan varavim obećanjima demokratskih advokata, doživi i gore.

Uredjenje Stranke Prava i poraz demokrata.

Proložac kraj Imotske.

Glavna Bula — tobožnji demokrata — pala je i razrušena s temelja. Pravaška skupština — koja se držala u ovom selu na 20. rujna — nami Prolažanim ostat će neizbrisiva, jer onakog oduševljenja, onakog slavlja ni stariji ne pamte, da su ikad u svom životu doživili. Premda mi imamo našu cvatuću blagajnu, istog dana došao je brat Smodlakin, da osnuje demokratsku blagajnu, a to ne iz ljubavi prama puku, nego iz prkosa i da narod zaveda na stranputicu. Našu skupštinu je otvorio J. Jerković, a za predsjednika bi jednoglasno izabran Dr. Grisogno. Govori vel. Belamarića i Cikojevića silni su dojam učinili. Nauka Dra. Smodlake našla je svoj poraz pod nemilim udarcima govornika, tako da puk gleda s prezirom demokrate, a čuva se kao kuge. Neprestana povladjivanja prisutnog mnoštva uspirala je nemirnu i opaku ćud demokrata, koji nemoguć pobiti razložito pobijanje varavog njihovog nauka, počese kô razjarena vižlad vikati na sve i svakoga. Evo vam imena tih razljučenih vikača: Zemblebačev glavar Mršić, dotur „Evo me“, Dunda, Zemblebačev „Nosonja“. Najvećma je njih ljutilo naše mirno i svečano držanje. Smodlakin brat, šjor Piero, odmah je uvidio da su demokrati poraženi, pa se bled kô krpa ljutio, što su ga zvali ovamo. Pôvorka naših bila je takova, da se sjajnije ne pamti, a slava idje i dičnih Imočana, Vinjačana i Podbabaca. Kula je demokratska pala, premda

su demokrati ljuti, da nije došlo do smutnje. Je li za to ljuta i vlada, ova štitnica demokrata? Ne znamo, ali je čudnovato da se nije pobrinula za red, kad je morala znati da nemirni demokrati dolaze ovamo izazivati i prkositi. Valjalo bi da nam Dr. Smoldlaka kaže, zašto se daje tolika sloboda njegovim prirepinam?

Prolašani pravaši.

Koliko demokratski arambaša drži do rieči.

Crnica, 28. rujna.

Demokratski arambaša i nazov-urednik „Kremenjaka“ kupovao je ovih dana groždja-maraštine. Da mu ponude pošli su k njemu i naša dva Crničanca. Pogodili se, da će sutra potrgati groždje i njemu donieti vagnuti i primiti pare, po svakom kg. 20 para. Ljudi što obećali, to i izvršili, ali gle čuda. Kad su oni dognali groždje, upita ih Marinkovich odakle su. Oni odgovoriše: iz Crnice. Na ove rieči skoči Marinkovich, kô vrag kad ga se polije vrilom vodom i vikne: nosite ča, ja u Crničanca ne kupujem ni svete vode.

Ovo iznosimo na vidjelo, da se vidi, kako i koliko arambaša demokrata drži do zadane poštene rieči: ako je ovakav arambaša, kakovi su onda rondari?

Demokratska ljubav naprama malome puku.

Prvić-Luka, 28. rujna.

Kolika je demokratska ljubav učitelja Ristije naprama bratu težaku, vidit će se najbolje ovih dana u samu gradu Šibeniku.

Naš Ristija, prije žestoki „Talijanac“, a sada demokrat, mrzi i prezire sve, što je hrvatsko, a u svom gnjevu ide i dalje, te nemoguć drugačije da nam se osveti, predlaže i udara školske globe i ondje, gdje im nema mjesta.

Opravdali, ne opravdali, to za njega ne vriedi, jer on za razlog ili ne zna ili ne će da zna.

Radi ove prevelike ljubavi naprama nama, nas 60 (šestdeset) dolazi ovih dana u tamnice šibenskog suda, da izvršimo kazan zatvora, pošto nemamo odakle da platimo globu. Ovo iznosimo kroz „P. P. S.“, da i starija vlast vidi, kako postupa demokratska perjanica naprama nama, koji ne ćemo da budemo drugo, nego pravaši.

Lučani.

Svomu kolegi

Doturu „Evo me“

— poslanica —

Imotski.

Podigli se demokrati
S' Gavanovih dvora
Do lomnoga Biokova.
Držat razgovora.

I napredne svoje klapnje
Razvijati puku,
Da u njemu djeda vjeru
Ubiju, utuku.

Neka ni puk — ko ni oni —
Ništa ne vjeruje;
Nek bezvjerstvo pučko srce
I hladi i tinje. —

Kad su stigli apoštoli
— Djeca oca Jude —
Uvidiše, da ih tamo
I klisure kude.

Nepoznajuć valjda da su
Biokovske klisi,
Zaoštrene prema Judi
Kô na strvi risi.

Vratiše se pokunjeni
— Obišena nosa —
A za njima uzastopce
Dječurlija bosa.

Glazbilima zvučnim — glasnim
Da ih malo dvore,
I izprate nepozvane
S naše vilin-gore.

Uz lomnjavu pučke svike
I zvižduke brojne,
— Eto, kako odmagliše —
S' ove klisi stojne.

A sad zdravo, moj kolega
Na gogolju žuči !
Ja se smijem, kada te „Gjandar“
Iz obiesti muči.

Himalaja, na Sv. Anu.

Tvoj nezaboravni

Dotur Držirep.

Posebni poučni dio

„Prave Pučke Slobode“.

(Nastavak).

Vodena para dolazi u zrak izparivanjem tla i raznih voda, te je za disanje veoma korisna primjesa zraka. Vodena para vlaži disala i tim prepričuje da se ova upale, što bi inače lahko biti moglo, jer zrak tare opnu sluznicu kad ga usrcemo. Osim toga, vlaga u zraku prepričuje da se vodena para iz naših pluća i kože odviše brzo neizpariva.

Ugljična kiselina u zraku tvori se, kad životinje i bilje izdišu, kad vatra gori i kad što od životinja ili bilja gnijije. Ugljična kiselina je po nas i za svaku životinju pravi otrov.

U vanjskom zraku ima često i nezdravih primjesina, ali veoma malo; a ovo su: annoniak, salitrena i sumporna kiselina. Ove se primjese tvore od odpadaka ljudi i životinja, obrta i industrije, te od zatvaranja tla.

Sreća je, da ugljične kiseline ima veoma malo u zraku, ali ne zato, da se je malo proizvodi, jer vidimo da joj je izvor u gnjiloći životinjski i bilinski tvari dosta bogat, osobito u močvarnim predjelima; već zato, što je mudrost božja drugčije odredila, naime da proizvedena ugljična kiselina nestaje prelazeć u bilje, i mi dobivamo čist zrak za disanje.

Tu šume igraju prevažnu ulogu za čovječje zdravlje. Biline naime udišu ob dan ugljičnu kiselinu, te izdišu kisik; one dakle troše suvišnu ugljičnu kiselinu, da iz nje crpe ugljen, glavnu svoju sastojinu, i tim čovjeka oslobode od otrova, a kisik davaju zraku, koji je za disanje nuždan.

Bilina, osobito drveće, hranu prima korenjem iz zemlje, ali i lišćem iz zraka. Tankim kao vlas cievima, dolazi sok iz koriena sve u žilice lista. Tu se zbiva odprilike ono isto, što i u plućima čovjeka i životinje. Sok bilinski dolazi na vrh lista u doticaj sa zrakom,

te pomoću sunčanog svjetla iz zraka prelazi u bilinu ugljična kiselina, a iz biline u zrak prelazi kisik. Taj proces obavlja se samo obdan.

Lišće bilina zovu često plućim biline. A donekle je i pravo. Kako se u plućinu crna krv pretvara u crvenu, tako se u lišću sok iz koriena pretvara u drugi sok, koji se vraća lišćem, grančicama, i granama natrag u stablo. Lišće dakle priredjuje protuotrov proti gomilanju otrovne ugljične kiseline u uzdušnom oceanu. Lišće popravlja zrak, što ga ljudi, životinje i goruće materije, kao i one što gnijiju, uvijek bez prestanka kvare. U krajevima, gdje više ima šume, više se ugljična kiselina iz zraka troši i tim postaje zrak zdraviji. Gdje je zdrav zrak, tu neima malarije i sličnih bolesti.

Ako je zrak odviše suh, koža odviše živahno djeluje, krv odviše vlage gubi što izparivanjem kože, što izdisanjem plućima; brže dišemo, srce nam brže kuca, a živci su nam veoma uzrurani.

Šume mnogo doprinášaju, da zrak bude vlažniji, jer nedaju, da se voda sa površine zemlje naglo izpariva, dakle ne daju, da se tlo brzo izsuši i od sunčanih zraka ugrije.

Šume nadalje ne dopuštaju, da se toplota iz zemlje naglo zrači, te od tuda u šumam obraslim predjelima ljeto nikad nije tako žarko, a zima nikad tako studena, kao u susjednim pokrajinam, gdje neima šume. I promjena temperature manja je u šumama; dnevna žega manje se osjeća, a noći su toplije, nego na otvorenom polju; jer lišće za žarkoga dana izpariva veoma mnogo vode, a preko noći štiti zemlju, da se odviše ne ohladi.

Još jedno dobro svojstvo za čovječje zdravlje ima šuma, koje osobito treba zapamtiti. Naš obični zrak, kako smo ga već prije spomenuli, usljed raznih promjena na zemlji, prima kaskada i drugih primjesina, koje različito na čovjeka djeluju.

Od ovih ćemo spomenuti jednu, koja je vrlo korisna za čovječji organizam, a to je „ozon“. Ovaj plin postaje od kisika ako se na dvie trećine svoga objama sgusne. On se odlikuje time da se može još više spajati s drugim tielesima i raztvoriti ih. Sve kovine, osim zlata i platine, od njega se oksidiraju. U prostorijam gdje ljudi stanuju, njega nikad neima. Zrak, u kojem ima ozona, najzdraviji je; osobito dobro djeluje na ljude slabih živaca. Ozon čisti atmosferu u velike, jer on je kadar da uništuje organske tvari što su u zraku, i tako čisti zrak od onih tvari, koje bi mogle biti veoma štetne po naše zdravlje.

Nije uvijek jednako ozona u zraku. Ozon se u prirodi neprestano tvori; više ga ima u brdinama nego u dolinama, osobito mnogo ga ima u predjelima, gdje su borove šume, te kraj mora. I ovo je jedan razlog više obzirom na čovječje zdravlje, da šumu gojimo i budemo joj prijatelji.

Tko dakle nepromišljeno tamani šume, taj ne samo da pustoši narodno blago, nego i griješiti proti narodnom zdravlju.

Kad još drugih blagodati od šume ne bi bilo, nego samo njen upljiv na čovječje zdravlje, dosta bi bilo, da najvećeg njenog protivnika osokoli, da bude prijatelj šume i njenog uzgoja. Blagodat zdravlja neprocjeniva je. Ono uzdiže čovjeka do najvećeg moralnog i materijalnog blagostanja, zdrav

čovjek koristan je sebi i svom bližnjemu te cijelom čovječanstvu, dočim nezdrav sebi je na štetu, svom bližnjemu i svakome, s kim u doticaj dolazi, samo je na smetnju i dosadu.

Mi vidimo dakle, da bolesti, koje bi šuma prepričala, nose milijune kruna iz narodnog žepa u grlo tvorničarim liekova, dočim ovi milijuni morali bi služiti za podignuće narodnog blagostanja.

Nemojmo onesvieščivati ribe.

Kao što je dinamita strah i trepet ribe po uvalama i zaljevima, tako je i baluketa za naše ribe po riekama i jezerima. Baluketa je plod grmljenste biljke, koja raste po obroncima naše vrlatne Promine.

Plod se stuče i pomieša sa brašnom paštilom zvanom. Ova smjesa baca se u vodu ili more. Riba je jede, a netom je izjede razgrije se toliko, da izgleda kô pijana. Tada luta po vrhu vode, raztvora usta, koja se crvene, da diše zrak. Ako je izjela više paštele tada dulje vremena luta, a ako je manje, nakon jednog do dva sata se raztriezni i ostaje zdrava.

Ribe, koje su se onesvjestile baluketom, hvataju se rukom ili šakom.

Kako baluketa djeluje na ribe.

Baluketa djeluje na riblji mozak, isto ko žestoko piće na čovjeka. Je li čovjek popio više žestoki pića, opiše se i ne zna za sebe, a tako je isto i sa ribom, koja je izjela više pašte u kojoj je baluketa pomiešana.

Kao što šovjek, koji je podan žestokim pićima, svaki dan nazaduje i gine, tako isto i riba nahranjena baluketom nazaduje, mršavi, dok napokon sasma ne propade.

Kako ćemo poznati je li riba otrovana baluketom.

Posve lako. Riba pliva po vrhu raztvorenim crvenkastim usnama. Bacimo li se kamenom, da ju preplašimo, ona se ne miče, kô da je oglušila. Uхватimo li je rukom, nit najmanje se ne trza, da nam umakne, a napokon sasma mirno crkne.

Stavimo li ovako opijenu ribu kuhati, kad ju jedemo nema nikakova ukusa, pak bila i najoboritija. Oči su joj skroz bijele i pokrite su kao nekakvom maglastom navlakom, a ustne crvene. Škrge drži razširene, a izpod njih proviru branče, koji u početku očituju nešto crveniji sjaj, neg li obično.

Je li zakonom zabranjeno onesvieščiri-riba baluketom.

Onesvieščivanje riba baluketom bilo u moru, bilo po riekama i jezerima, zakonom je strogo zabranjeno, te krivci bivaju kažnjeni na zatvor od 14 dana, ili 200 K globe. Kaznu udara za rieku i jezera politička vlast, a za more pomorska vlast.

Doduše, baluketa nije po ribarstvo štetna kao dinamita, ali ipak moramo nastojati, da joj se umete trag. Naše rieke prepune su truka, mrena i klenova, pak bi mogli imati i u zagorskim predjelima, bar preko jednog diela godine oborite smoke, kad bi se baluketari ostavili ovog posla i kad bi svi složno izbacili ovaj nesretni način ribanja, od koga oni imaju samo časovitu korist.

Naši župnici i učitelji imali bi živo raditi oko toga, da uvjere puk o šteti, koju baluketa nanaša ribarstvu, te neka sam puk radi

vlastite koristi zabrani uporabu balukete svakom onome, koji ju rabi, a i prodaje. Kad je sloge sve se može.

Viesti.

Za družbu Sv. Ćirila i Metoda u Istri prigodom vjenčanja gđice A. Mendjušić iz Prokovnika sa N. Višničem, na predlog P. ota Šimuna Mendjušića skupilo se K 25. Živili mladenci! Napried za našu Istru!

„Praktični Pučki Odvjetnik“. Pod tim naslovom izišla je vrlo liepa i koristna knjiga za puk, koja služi za vodjenje najpotrebitijih posala kod kotarskih sudova. Priredio ju je vriedni sudbeni oficijal Josip Janković. Ciena joj je K 2. Mi ovu knjigu vruće preporučamo svim našim težacima, jer će tu naći sve potrebno za kotarski sud, bez da trči k odvjetniku, gdje mora čudo trošit i dangubiti. Braćo težaci! okoristite se ovom potrebitom vam knjigom!

Erceg-Bosna. Od kako je izišla vladina naredba da se utamane zmiye otrovnice, od tada se silne količine takovih zmiya donose iz okolnih sela u Glamoč. Ne prodje ni jedna subota, pazarni dan, a da ih se ne izplati na hiljade i hiljade komada. U dvie subote donešeno je u Glamoč oko 30.000 zmiya otrovnica. Za svaku ubijenu zmiyu primi se nagrada, tako da je jedne same subote izplaćeno preko četiri hiljade kruna. Narodu je to naravno liepa korist, radi toga se nedjeljom, praznikom i nraadnim danom dižu čitave „hajke“ na ove otrovnice, koje su puno pogibeljne u onim krajevima.

Prigovori i odgovori.

Demokratski advokati i težačko pitanje u Splitu. Današnji dopis iz Splita razsvjetljuje nam kako su splitski težaci poniženi. Napose ćemo se pozabaviti o ovom pitanju, a kada izporedimo riešenje težačkog pitanja sa točkama, koje su u početku bile iznesene, svak će uviditi da su demokratski advokati izigrali splitskog težaka.

Ponašanje šibenskih demokrata. Tko ne pozna šibenske prilike, čitajući „Kremenjaka“ može pomisliti, da svaki dan u Šibeniku pada po deset mrtvih glava. Nu nije toga, dapače nitko nikomu ni crno ti oko u glavi. Ako je tu skoro bio poučen urednik onog smiešnog listića, a malo dana nazad njegov glavni suradnik, kako treba pisati i ne prelaziti sveti kućni obiteljski prag, to nije drugo, nego zasluga i plaća za njihov dugi jezik, koji je svakomu dodijao. Velikom lakoumnošću upliću oni gradjanstvo u svoje nečiste posle, kao da je Šibenčanima milo uzeti na odgovornost onaj gadaluk, koga neprestance tiskaju u „Krem.“. Doduše mislili smo, da će im Dr. Makale malko obuzdati jezik i svesti ih na pristojno pisanje, ali se uvjerismo da je i on nemoćan proti neodgovornim toljagašima. U „Kremenjaku“ izlazi toliko toga, da bi ga se sramila Sodoma i Gomora, pa ga gradjanstvo odbacuje od sebe, te i mi ne marimo osvrćat se na tolike blezgarije. To je njih jako upeklo, pa eto ih da na sred puta čovjeku dobacuju da je „gad“ samo da mogu svoje mučeništvo javiti svomu patriarku u Split. I kad do toga dodje, tuže se na sve strane, da ih je čovjek naučio pameti.

Koliko su oni lagali o tomu, da bi mi htjeli pobiti sve laži, sav prostor našega lista ne bi ih mogao nabrojiti. Jedna ugledna osoba tu nedavno nam je rekla, da kad bi šibensko gradjanstvo učinilo ono, što pisarčići oko „Kremenjaka“ prikrivaju svojim pisanjem, ni jedan njihov protivnik nebi živ ostao. Doduše, tako je, jer oni traže pomoći, i da svoju sramotu prikriju, vičeći kako pučanstvo ostaje hladno kod takovog pisanja, licumjerski kažu, da oni mire puk, dočim svak zna, da traže smutnju. Dobro se sjećamo što nam je rekao prigodom lanjskih izbora jedan razborit težak: ona čeljad, to jest pisarčići oko „Kremenjaka“ tjeraju nas, da mi za njihove puste želje razbijamo glavu. Bome ne ćemo, ako ih volja ići u Istriju, nek idju, mi želimo ostati kod naše kuće. Demokratskim vodjama ovo na razmišljanje, koji i ako ne mogu, jer neće, biti pravedni, želimo da budu barem skladni i pristojni!

Stari i mladi sudci. Čitamo u „Puku“, da je ovih dana pred sudom u Spiitu bila vodjena razprava proti socijalisti Dorbichu, prijatelju i drugu Dr. Smodlake, radi sveto-grdja. Sud je Dorbicha riešio. Dok se „Puk“ tome čudi, a mi ne.

Nazad 3 godine Dorbich je i u Šibeniku isto grdio Boga i svetce, pak je bio tužen, a sudci ne samo što su ga riešili, nego se je neki mladi sudac na prigovor ovako izrazio: „Ako je Bog, Bog, kad ga psuje, neka ga on kazni, zašto ćemo mi“.

Ovako mladi sudci.

Da vidimo kako su sudili stari.

Jednom otrak 24—25 godina došao u Šibenik neki muhamedanac i pred dućanom pok. Rude prodavao je sitnarije. Trhonoši Pavliču nekako se izpusti iz usta i opsuje Muhameda. Muhamedanac misleći, da se to odnosi na njega, tuži ga sudu i moj Pavlič uza sve opravdanje ode 2 mjeseca iza brave. Sudac Kišić, današnji savjetnik na prizevnom sudu, dao je s mjesta zatvoriti jednu ženu, koja je psovala Boga.

Ovako su postupali stari sudci, što nek im bude na čast, a mladima na ugled.

Zastupnici, ne spavajte! Govori se, da vlada misli imenovat za ravnatelja hrvatske gimnazije u Zadru nekog profesora Lileka, koji je u raznim prigodam na najnedostojniji način vriedjao uspomenu naših velikana Zrinjsko-Frankopana. Je li moguće, da se takovog čovjeka na to mjesto postavi? Zastupnici, bar u ovom pokažite, da nešto možete! Ne dozvoljavajte, da se narod hrvatski vriedja i uvijek ponizuje!

Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i drug) — Šibenik

SVOJ K SVOME!

Dajem štovanom občinstvu na znanje, da sam u vlastitoj kući u Varošu u ulici s gornje strane sudišta otvorio svoju

mastionicu (tangariju)

za mašćenje sukna za narodna odiela.

PAZI! Cienu sam snizio sa 60 para na samo 30 para svaki metnr.

Radnja je točna i ne opušta boju.

Preporučam se štovanom občinstvu za naručbe.

U šibenskom Varošu.

Ive Čičmirko pok. Tome.